

Splošno o računovodskih izrazih in kazalnikih

V tem prispevku

Zadnja sprememba 12/03/2026 3:56 pm CET

Pojasnila postavk iz Balance stanja

Bilancia stanja je temeljni računovodski izkaz, v katerem je resnično in pošteno prikazano stanje sredstev in obveznosti do njihovih virov ob koncu poslovnega leta, za katero se sestavlja. Kaže obseg in kakovost sredstev (stalnih in gibljivih) ter obseg in kakovost njihovega financiranja (z lastniškimi in dolžniškimi viri financiranja).

Sredstva, s katerimi premoženjskopravno razpolaga gospodarska družba, so v denarni merski enoti izražene stvari, pravice in denar. Gledano s finančnega zornega kota so sredstva povezana z naložbenjem gospodarske družbe.

Obveznosti do virov sredstev so obveznosti, ki temeljijo na pravno zasnovanem razmerju gospodarske družbe do virov sredstev, s katerimi se financira. Gospodarska družba ohranja sredstva financerjev in jih vrača v ustreznih rokih z obrestmi.

Stalna sredstva sestavljajo neopredmetena dolgoročna sredstva, opredmetena osnovna sredstva in dolgoročne finančne naložbe. Neopredmetena dolgoročna sredstva so sredstva, ki jih ima gospodarska družba dolgoročno za proizvodnje proizvodov oziroma opravljanje storitev. Zajemajo naložbe v pridobljene dolgoročne pravice do industrijske lastnine (koncesije, patente, licence, blagovne znamke in podobne pravice), dolgoročno odložene stroške poslovanja, razvijanja, naložbe v dobro ime ter dani predujmi za neopredmetena dolgoročna sredstva.

Opredmetena osnovna sredstva so sredstva v lasti ali finančnem najemu, ki se uporabljajo pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev in se po pričakovanjih uporabljajo v več kot enem obračunskem obdobju. Opredmetena osnovna sredstva so zemljišča, zgradbe, proizvodjalna oprema, druga oprema, osnovna čreda in večletni nasadi. Opredmeteno osnovno sredstvo, katerega posamična nabavna vrednost po dobaviteljevem obračunu ne presega vrednosti 500 evrov, se lahko izkazuje skupinsko kot drobní inventar.

Dolgoročne finančne naložbe so sestavni del dolgoročnih finančnih inštrumentov gospodarske družbe in so sredstva, ki jih ima gospodarska družba z namenom, da bi z donosi, ki izhajajo iz njih, dolgoročno povečala svoje finančne prihodke. Dolgoročna finančna naložba je naložba, ki naj bi se obdržala več kot leto dni in s katero naj se ne bi trgovalo. To so naložbe v kapital drugih gospodarskih družb ali finančne dolgove drugih gospodarskih družb, države, območja in občine ali drugih izdajateljev. Pojavljajo pa se tudi kot finančna sredstva drugačne dolgoročne narave, ki niso vezana na proizvodjanje in opravljanje storitev v proučevani gospodarski družbi (naložbe v nepremičnine, ki so v posesti za trgovanje

ali dane v finančni najem z namenom dolgoročnega doseganja donosov, ter naložbe v plemenite kovine, drage kamne, umetniška dela in podobno tržljivo blago, ki naj bi jih posedovalo več kot leto dni in niso namenjene trgovanju).

Gibliva sredstva so sredstva, ki se nenehno preoblikujejo. Sestavljajo jih zaloge, poslovne terjatve, kratkoročne finančne naložbe, denarna sredstva in aktivne časovne razmejitve. V nasprotju s kratkoročnimi sredstvi obsegajo tudi dolgoročne poslovne terjatve, v nasprotju z obratnimi sredstvi pa tudi kratkoročne finančne naložbe.

Zaloge so praviloma sredstva v opredmeteni obliki, ki bodo porabljena pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev oziroma pri proizvodjanju za prodajo ali prodana v okviru rednega delovanja gospodarske družbe. Zajemajo zaloge materiala, zaloge nedokončane proizvodnje, zaloge gotovih proizvodov in zaloge trgovskega blaga. V povezavi z zalogami se v bilanci izkazujejo tudi dani predujmi za material in trgovsko blago, čeprav se knjigovodsko izkazujejo kot terjatve.

Poslovne terjatve so terjatve, ki so povezane s poslovanjem, in ne s financiranjem ali naložbenjem. Glede na zapadlost v plačilo se razčlenjujejo na dolgoročne in kratkoročne. Med kratkoročnimi poslovnimi terjatvami se izkazujejo tudi tiste dolgoročne terjatve, ki so že zapadle (a še niso poravnane), in dolgoročne terjatve, ki bodo zapadle v plačilo v letu dni po dnevu bilance stanja.

Kratkoročne finančne naložbe so sredstva, ki jih ima gospodarska družba z namenom, da bi z donosi kratkoročno povečevala svoje finančne prihodke. Mednje uvrščamo naložbe v kapital drugih gospodarskih družb, dana kratkoročna finančna posojila in kupljeni vrednostni papirji (tudi lastne delnice).

Dobroimetja pri bankah, čeki, gotovina so denarna sredstva v blagajni, prejeti čeki in drugi takoj unovčljivi vrednostni papirji ter knjižni denar (denar na računih pri bankah in drugih finančnih institucijah, depoziti na vpogled).

Aktivne časovne razmejitve so največ leto dni vnaprej plačani stroški in odhodki ter prehodno nezaračunani prihodki. Kratkoročno odloženi stroški oziroma kratkoročno odloženi odhodki so ob svojem nastanku zneski, ki še ne bremenijo dejavnosti in še ne vplivajo na poslovni izid; prav tako še niso vračunani v nabavno vrednost opredmetenih osnovnih sredstev in zalog, temveč bodo šele kasneje vračunani kot stroški in tudi razporejeni na ustrezne stroškovne nosilce ali pa bodo kasneje kot odhodki vplivali na poslovni izid oziroma bodo vračunani v nabavno vrednost opredmetenih osnovnih sredstev in zalog.

Kapital izraža lastniško financiranje gospodarske družbe in obveznost gospodarske družbe do lastnikov. V plačilo zapade le, če gospodarska družba preneha delovati, pri čemer se velikost kapitala popravi glede na tedaj dosegljivo ceno čistega premoženja. Kapital se razčlenjuje na vpoklicani kapital, kapitalne rezerve, rezerve iz dobička, preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let ali prenesena izguba iz prejšnjih let,

prevrednotovalni popravek kapitala in prehodno še ne razdeljeni čisti dobiček ali še ne poravnana čista izguba poslovnega leta. Čista izguba zmanjšuje kapital, čisti dobiček pa ga povečuje.

Vpoklicani kapital je osnovni kapital, zmanjšan za nevpoklicani kapital. Vpisan je v sodni register.

Osnovni kapital je kapital, ki je nominalno opredeljen v statutu gospodarske družbe in je temu ustrezno vpisan v sodni register. Osnovni kapital se lahko pojavi kot delniški kapital, kapital z deleži ali kot kapitalska vloga.

Delniški kapital je osnovni kapital, ki je sestavljen iz delnic (zmnožek števila delnic in njihove nominalne cene) in se pojavlja pri delniški družbi. Ker je pogosto prodajna cena ob izdaji delnic višja od njihove nominalne vrednosti, delniški kapital ne predstavlja prvotnega vložka lastnikov v gospodarska družba. Pomemben je predvsem za ugotovitev glasovalnih pravic.

Kapital z deleži sestavlja osnovni kapital, predvsem v družbi z omejeno ali neomejeno odgovornostjo.

Kapitalska vloga je kapital pri enolastniški družbi.

Kapitalske rezerve sestavljajo vplačila nad nominalnimi zneski delnic oziroma deležev, vplačila nad knjigovodskimi vrednostmi pri odtujitvi začasno odkupljenih lastnih delnic oziroma deležev, vplačila nad nominalnim zneskom kapitala, pridobljena z izdajo zamenljivih obveznic ali obveznic z delniško nakupno opcijo, vplačila za pridobitev dodatnih pravic iz delnic oziroma deležev, druga vplačila kapitala na podlagi statuta in zneski iz poenostavljenega zmanjšanja osnovnega kapitala z umikom delnic oziroma deležev.

Rezerve iz dobička so namensko zadržan del čistega dobička iz prejšnjih let, predvsem za poravnavanje možnih izgub v prihodnosti. Razčlenjujejo se na zakonske rezerve, rezerve za lastne deleže, statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička.

Preneseni čisti poslovni izid je še ne uporabljeni čisti dobiček iz prejšnjih let ali prenesena in še ne pokrita izguba iz prejšnjih let.

Čisti poslovni izid obračunskega obdobja je preostanek čistega dobička poslovnega leta, ki pri sestavitvi letnega poročila ni bil porabljen za druge namene, ali ugotovljena čista izguba poslovnega leta, ki jo pri sestavitvi letnega poročila ni bilo mogoče pokriti v breme drugih sestavin kapitala. Prevrednotovalni popravki kapitala se razčlenjujejo na splošni prevrednotovalni popravek kapitala in posebni prevrednotovalni popravek kapitala.

Splošni prevrednotovalni popravek kapitala omogoča izražanje vrednosti osnovnega kapitala, kapitalskih rezerv, rezerv iz dobička in prenesenega čistega dobička iz prejšnjih let ali prenesene izgube iz prejšnjih let v spremenjeni kupni moči, merjeni na podlagi spremembe vrednosti evra, v kateri so te sestavine kapitala izražene. Splošno prevrednotovanje kapitala se ne opravlja, če se v prejšnjem koledarskem letu tečaj evra do tolarja poveča za manj kot 5,5 %.

Posebni prevrednotovalni popravek kapitala se pojavi zaradi okrepitve sredstev ali oslabitve dolgov, bodisi celotne okrepitve ali oslabitve, bodisi

pobotane s kasnejšimi vplivi oslabitve istih skupin sredstev in okrepitve istih kategorij dolgov, preden jih je ob iztrženju mogoče upoštevati pri prihodkih in s tem pri oblikovanju poslovnega izida za posamezno obračunsko obdobje. Posebni prevrednotovalni popravek kapitala se ne more neposredno porabiti za kritje splošnega prevrednotovalnega popravka kapitala, razen v primeru, ko se posebni prevrednotovalni popravek kapitala nanaša na sredstva, pri katerih ni mogoče pričakovati trajne oslabitve.

Dolgoročne rezervacije se oblikujejo za obveznosti, ki se bodo po predvidevanjih na podlagi obvezujočih preteklih dogodkov pojavile v obdobju, daljšem od leta dni, in katerih velikost je zanesljivo ocenjena. Oblikujejo se na račun dolgoročno odloženih prihodkov ali vnaprej vračunanih stroškov oziroma odhodkov.

Finančne in poslovne obveznosti se razvrščajo na dolgoročne finančne in poslovne obveznosti in kratkoročne finančne in poslovne obveznosti.

Dolgoročne finančne in poslovne obveznosti so obveznosti z rokom zapadlosti plačila, daljšim od leta dni od njihovega nastanka oziroma od datuma bilance stanja. Dolgoročne finančne obveznosti so dolgoročna dobljena posojila na podlagi posojilnih pogodb in izdani dolgoročni vrednostni papirji. Dolgoročne poslovne obveznosti pa so v glavnem dolgoročni dobaviteljski krediti za kupljeno blago in kupljene storitve. Kratkoročne finančne in poslovne obveznosti so obveznosti, ki zapadejo v plačilo v obdobju, krajšem od leta dni. Pri sestavljanju bilance stanja se mednje všteva tudi del dolgoročnih obveznosti, ki je že zapadel v plačilo, a še ni plačan, in del dolgoročnih obveznosti, ki zapade v plačilo v obdobju do leta dni po datumu bilance stanja. Kratkoročne finančne obveznosti so dobljena kratkoročna posojila na podlagi posojilnih pogodb in izdani kratkoročni vrednostni papirji razen čekov. Kratkoročne poslovne obveznosti pa so obveznosti (dolgovi), povezani s poslovanjem, in ne s financiranjem ali naložbenjem (kratkoročni dobaviteljski krediti, kratkoročne obveznosti do zaposlencev, kratkoročne obveznosti do države itd.).

Pasivne časovne razmejitve se oblikujejo za vnaprej pričakovane stroške oziroma odhodke gospodarske družbe ali za kratkoročno odložene prihodke gospodarske družbe. Vnaprej vračunani stroški (odhodki) so kritje za kasneje dejansko nastale stroške (odhodke) iste vrste. Tak primer so stroški kala, razsipa, uničenja in loma ali pa neposredni stroški nabave blaga. Kratkoročno odloženi prihodki pa nastajajo, če so storitve že zaračunane ali celo plačane, a še niso opravljene (na primer vnaprej plačana najemnina, šolnina, naročnina itd.).

Pojasnila postavk iz Izkaza poslovnega izida

Izkaz poslovnega izida prikazuje prihodke, stroške in odhodke gospodarske družbe v obračunskem letu ter poslovni izid (čisti dobiček ali

čista izguba). Izkaz poslovnega izida je dopolnjen s podatki za ugotovitev bilančnega dobička ali bilančne izgube, o katerem odloča skupščina. Bilančni dobiček oziroma bilančna izguba se razlikuje od čistega izida za zneske, o katerih lahko odloča uprava, in za spremembe postavk kapitala v bilanci stanja v obračunskem obdobju. Odhodki se nanašajo na ustvarjene prihodke obračunskega obdobja, prihodki se popravijo za spremembe vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje, prejemki, izdatki in stroški, ki se ne nanašajo na obračunsko obdobje, pa se dolgoročno ali kratkoročno razmejujejo.

Prihodki in odhodki so v izkazu poslovnega izida prikazani po različici I. Odhodki so razčlenjeni po naravnih vrstah (stroški blaga, materiala in storitev, stroški dela, odpisi vrednosti itd.). Poslovni izid je prikazan stopenjsko: na prvi stopnji je ugotovljen dobiček iz rednega delovanja (izguba iz rednega delovanja), dodan je vmesni izid (dobiček/izguba) zunaj rednega delovanja in na drugi stopnji čisti dobiček (čista izguba) kot končni izid poslovanja.

Kosmati donos od poslovanja so poslovni prihodki, povečani za povečanje vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje ali zmanjšani za zmanjšanje vrednosti zalog in proizvodov in nedokončane proizvodnje. Poslovni prihodki so prihodki od prodaje proizvodov, blaga in materiala ter prihodki od opravljenih storitev na domačem in tujem trgu. Mednje štejejo tudi prihodki iz usredstvenih lastnih proizvodov, storitev, blaga in materiala in drugi poslovni prihodki.

Čisti prihodki od prodaje vsebujejo prodajne vrednosti prodanih proizvodov oziroma trgovskega blaga in materiala ter opravljenih storitev v obračunskem obdobju (razen finančnih prihodkov na tej podlagi). Razčlenjujejo se na prihodke od prodaje lastnih poslovnih učinkov (proizvodov in storitev) ter prihodke od prodaje trgovskega blaga in materiala. Obračunani davek na dodano vrednost in druge dajatve niso všteti v prihodke od prodaje. Za pripoznavanje prihodkov od prodaje je pomembna ugotovitev prodajne vrednosti in prenos vseh tveganj in pravic, ki izhajajo iz lastništva od prodajalca na kupca, ob tem pa ne sme biti večje negotovosti v zvezi s plačilom in večje negotovosti glede možnosti vračila prodanih količin.

Sprememba vrednosti zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje je razlika med končnim (na koncu obračunskega leta) in začetnim (na začetku obračunskega leta) stanjem zalog nedokončane proizvodnje in storitev ter proizvodov. Če so zaloge konec obračunskega obdobja večje kot na začetku, govorimo o povečanju zalog. Znesek je pozitiven, z njim povečujemo poslovne prihodke, za pokrivanje stroškov v zalogah, ki niso bile prodane. V nasprotnem primeru pa manjše zaloge konec obračunskega obdobja od zalog na začetku istega obdobja kažejo na njihovo zmanjšanje. Znesek je negativen, z njim znižujemo poslovne prihodke, ker so stroški v zalogah nastali že v prejšnjem obračunskem obdobju.

Usredstveni lastni proizvodi in lastne storitve so proizvodi, ki jih je gospodarska družba proizvedlo za svoje potrebe in jih je usredstвило med opredmetenimi osnovnimi ali neopredmetenimi dolgoročnimi sredstvi, ter z njimi povezane storitve, ki jih je gospodarska družba prav tako opravilo samo. Njihov znesek ne sme presegati stroškov, potrebnih za zgraditev oziroma izdelavo proizvoda oziroma opravljeno storitve.

Drugi poslovni prihodki (s prevrednotovalnimi poslovnimi prihodki), povezani s poslovnimi učinki, so subvencije, dotacije, regresi, kompenzacije, premije in podobni prihodki. Državne podpore, prejete za pridobitev opredmetenih osnovnih sredstev, ostajajo začasno med dolgoročnimi rezervacijami in se prenašajo med poslovne prihodke skladno z amortiziranjem ustreznih opredmetenih osnovnih sredstev. Prevrednotovalni poslovni prihodki se pojavljajo ob odtujitvi opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih dolgoročnih sredstev, ko se povečanje njihove knjigovodske vrednosti zaradi predhodne okrepitve ne zadržuje več v prevrednotovalnem popravku kapitala; takšno naravo ima tudi presežek prodajne vrednosti nad knjigovodsko vrednostjo, zmanjšano za prevrednotovalni popravek kapitala iz naslova predhodne okrepitve sredstva.

Poslovni odhodki so stroški blaga, materiala, storitev, stroški dela, odpisi vrednosti in drugi poslovni odhodki, popravljeni za spremembo vrednosti stroškov v zalogah nedokončane proizvodnje in proizvodov oziroma storitev. V izkazu poslovnega izida za zunanje poročanje so spremembe zalog prikazane med poslovnimi prihodki.

Stroški blaga, materiala in storitev

Stroški materiala so izvirni stroški kupljenega materiala, ki se neposredno porablja pri ustvarjanju poslovnih učinkov (neposredni stroški materiala), pa tudi stroški materiala, ki nimajo take narave in so zajeti v ustrezne namenske (funkcionalne) skupine posrednih poslovnih stroškov. V prvo podskupino spadajo stroški surovin, drugih materialov in kupljenih delov ter polproizvodov, katerih porabo je mogoče povezovati z ustvarjanjem poslovnih učinkov. V drugo skupino spadajo stroški pomožnega materiala za vzdrževanje opredmetenih osnovnih sredstev, drobnega inventarja, katerega doba koristnosti ne presega leta dni in katerega posamična vrednost ne presega vrednosti 100 evrov, nadomestnih delov za servisiranje proizvodov po njihovi prodaji, pisarniškega materiala, strokovne literature in drugega. S stroški materiala so mišljeni tudi vračunani stroški kala, razsipa, okvar in loma. Pri teh stroških se upoštevajo cene v obdobju, v katerem pride do potroškov. V širšem pomenu je s stroški materiala izenačena tudi nabavna vrednost prodanega trgovskega blaga in materiala, ki se nabavljajo za nadaljnjo prodajo.

Stroški storitev so izvirni stroški kupljenih storitev, ki so neposredno potrebne pri nastajanju poslovnih učinkov (stroški neposrednih storitev), pa tudi stroški storitev, ki nimajo take narave in so zajeti v ustrezne namenske (funkcionalne) skupine posrednih poslovnih stroškov. V prvo

skupino spadajo stroški predvsem storitev pri izdelovanju proizvodov, v drugo pa predvsem prevoznih storitev, storitev za vzdrževanje, sejemskih storitev, reklamnih storitev, reprezentance, zavarovalnih premij, plačilnega prometa in drugih bančnih storitev (razen obresti), najemnin, svetovalnih storitev, službenih potovanj, stroški pogodbah o delu in pogodbah o avtorskem delu oziroma stroški storitev iz drugih pravnih razmerij s fizičnimi osebami, ki niso v delavnem razmerju. Kot storitve se pojmujejo tudi oblikovane dolgoročne rezervacije.

Stroški dela so izvirni stroški, ki se nanašajo na obračunane plače, nadomestila plač, ki bremenijo gospodarsko družbo in podobne zneske v kosmatih velikostih pa tudi na dajatve, ki se obračunavajo od te osnove in niso sestavni del kosmatih zneskov. Ti stroški lahko neposredno bremenijo ustvarjanje poslovnih učinkov (stroški neposrednega dela) ali pa imajo naravo posrednih stroškov in so zajeti v ustrezne namenske (funkcionalne) skupine posrednih stroškov.

Odpisi vrednosti vsebujejo poleg stroškov amortizacije tudi prevrednotovalne poslovne odhodke pri neopredmetenih dolgoročnih sredstvih in opredmetenih osnovnih sredstvih ter obratnih sredstvih. Stroški amortizacije so izvirni stroški, ki so povezani s strogo doslednim prenašanjem vrednosti amortizirljivih opredmetenih osnovnih sredstev in amortizirljivih neopredmetenih dolgoročnih sredstev; izjemoma se lahko obravnavajo kot neposredni stroški pri nastajanju posameznih poslovnih učinkov, v večini primerov pa nimajo take narave in spadajo v ustrezne namenske (funkcionalne) skupine posrednih stroškov. Obračunavajo se po cenah, veljavnih v obračunskem obdobju. Prevrednotovalni poslovni odhodki se pojavljajo v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi, neopredmetenimi dolgoročnimi sredstvi in obratnimi sredstvi zaradi njihove oslabitve, če zmanjšanje njihove vrednosti ni krito s posebnim prevrednotovalnim popravkom kapitala iz njihove predhodne okrepitve; takšno naravo ima pri opredmetenih osnovnih sredstvih tudi primanjkljaj njihove prodajne cene v primerjavi s knjigovodsko vrednostjo, zmanjšano za ustrezni posebni prevrednotovalni popravek kapitala.

Drugi poslovni odhodki vsebujejo vse druge stroške, ki niso zajeti v že opisanih postavkah in niso odvisni od poslovnega izida. Mednje sodijo različne takse, povračila in prispevki, ki se ne obračunavajo od izplačil fizičnim osebam, stroški sanacije zemljišča, ki niso investicijska vlaganja, stroški štipendij, nagrade učencem, dijakom in študentom na obvezni praksi skupaj z dajatvami, stroški rezervacij, ki niso vštete v zaloge in podobno.

Finančni prihodki so prihodki od naložbenja. Pojavljajo se v zvezi z dolgoročnimi in kratkoročnimi finančnimi naložbami in v zvezi s terjatvami. Sestavljajo jih obračunane obresti in deleži v dobičku drugih, pa tudi prevrednotovalni finančni prihodki. Razčlenjujejo se na finančne prihodke, ki niso odvisni od poslovnega izida drugih (na primer prejete obresti), in finančne prihodke, ki so odvisni od poslovnega izida drugih

(na primer prejete dividende).

Finančni odhodki so odhodki za financiranje in odhodki za naložbenje. Prve sestavljajo predvsem stroški danih obresti, drugi pa imajo predvsem naravo prevrednotovalnih finančnih odhodkov. Za potrebe notranjega proučevanja se lahko odhodki za financiranje razčlenjujejo na del, ki je povezan z ustvarjanjem poslovnih prihodkov, in del, ki je povezan izključno z ustvarjanjem finančnih prihodkov. Prevrednotovalni finančni odhodki se pojavljajo v zvezi z dolgoročnimi in kratkoročnimi finančnimi naložbami zaradi njihove oslabitve, če zmanjšanje njihove vrednosti ni krito s posebnim prevrednotovalnim popravkom kapitala; takšno naravo ima tudi primanjkljaj njihove prodajne cene v primerjavi s knjigovodsko vrednostjo, zmanjšano za ustrezni posebni prevrednotovalni popravek kapitala.

Poslovni izid iz rednega delovanja je računsko dobiček ali izguba iz poslovanja (poslovni prihodki manj poslovni odhodki), povečan za pozitivno ali negativno razliko med finančnimi prihodki in finančnimi odhodki. Pozitivni rezultat je čisti dobiček iz rednega delovanja, negativni pa čista izguba iz rednega delovanja. Davek iz dobička iz rednega delovanja se po veljavnih davčnih predpisih ne ugotavlja.

Izredni prihodki vsebujejo neobičajne postavke, ki v obravnavanem poslovnem letu povečujejo izid rednega poslovanja. Kot izredni prihodki se štejejo tudi tisti, ki so dobljeni za poravnavo izgube iz prejšnjih poslovnih let, razen če gre za uporabo lastnih virov sredstev. Izredni prihodek je tudi prejeta dotacija za kritje neporavnane izgube iz prejšnjih poslovnih let.

Izredni odhodki so neobičajne postavke, ki v obravnavanem poslovnem letu zmanjšujejo izid rednega poslovanja. Kot izredni odhodek se štejejo tudi rezervacije za kritje možne izgube, če je verjetno, da bodo prihodnji dogodki potrdili, da bo po upoštevanju vseh možnih rešitev na dan bilance stanja prišlo do izgube, in če je mogoče razumno oceniti znesek možne izgube. Kot posebna vrsta izrednih odhodkov se šteje neporavnana izguba iz prejšnjih poslovnih let, ki se poravna z odpisom obveznosti ali s prejetimi dotacijami v obravnavanem poslovnem letu.

Poslovni izid (dobiček ali izguba) je razlika med vsemi prihodki in vsemi odhodki v obračunskem obdobju.

Čisti poslovni izid poslovnega leta je razlika med vsemi prihodki ter vsemi odhodki, zmanjšana za davek iz dobička in za druge davke. Pozitivni rezultat je čisti dobiček poslovnega leta, negativni pa čista izguba poslovnega leta. Čisto izgubo uprava pokriva v breme vseh vrst kapitala, razen osnovnega. Če tega ni dovolj in če je tudi iz preteklih let prenesena čista izguba, je končni rezultat bilančna izguba, ugotovljena v dodatku k izkazu poslovnega izida, o kateri odloča skupščina. Iz čistega dobička uprava najprej pokrije izgubo iz preteklih let, če ta obstaja,

oblikuje zakonske in statutarne rezerve, polovico pa ga skupaj s prenesenim čistim dobičkom iz preteklih let vključi v bilančni dobiček in njegovo delitev predlaga v odločanje skupščini.

Pojasnila kazalnikov

Kazalniki investiranja

Kazalniki investiranja omogočajo presojo ugodnosti sestave sredstev gospodarske družbe. Skrb za optimalno strukturo sredstev vsake gospodarske družbe je ključnega pomena pri obvladovanju financiranja.

- Delež stalnih sredstev v sredstvih

delež stalnih sredstev v sredstvih = $\frac{\text{stalna sredstva} \times 100}{\text{sredstva}}$ v %

Kazalnik kaže, kolikšen del sredstev predstavljajo stalna sredstva. Na vrednost kazalnika med drugim vplivajo dejavnost, v katero se gospodarska družba uvršča, hitrost obračanja gibljevih sredstev ter dezinvestiranje oziroma investiranje v osnovna sredstva.

Pri presoji kazalnika je nujno upoštevati pristop gospodarske družbe pri načrtovanju optimalne strukture sredstev. Ta pristop je lahko bodisi tradicionalistični, ki v povezavi z viri sredstev zagovarja horizontalno in vertikalno usklajenost, bodisi sodobnejši. Slednji ne daje toliko poudarka na usklajenost sredstev z viri, temveč je v ospredju zadosten ter stabilen denarni tok.

- Delež gibljevih sredstev v sredstvih

delež gibljevih sredstev v sredstvih = $\frac{\text{gibljiva sredstva} \times 100}{\text{sredstva}}$ v %

Kazalnik kaže, kolikšen del sredstev predstavljajo gibljiva sredstva. Medtem ko je kazalnik deleža stalnih sredstev večji v proizvodnih dejavnostih, je delež gibljevih sredstev praviloma večji v storitvenih dejavnostih.

Za presojo tega kazalnika je potrebno upoštevati tudi pojasnila pod zap. št. 1.

- Delež finančnih naložb v sredstvih

delež finančnih naložb v sredstvih = $\frac{(\text{dolgoročne finančne naložbe} + \text{kratkoročne finančne naložbe}) \times 100}{\text{sredstva}}$ v %

Ta kazalnik prikazuje delež sredstev s katerimi gospodarska družba, neodvisno od poslovanja, ustvarja finančne prihodke.

Kazalniki financiranja

Kazalniki financiranja omogočajo presojo ustreznosti virov financiranja, kar pomeni optimalno priskrbo virov financiranja. Pri presoji teh kazalnikov je treba upoštevati, da kakovost finančne strukture po eni strani pomeni usklajenost lastniškega in dolžniškega kapitala, po drugi strani pa usklajenost virov financiranja s sredstvi.

- Delež kapitala v virih sredstev

$$\text{delež kapitala v virih sredstev} = \frac{\text{kapital} \times 100}{\text{obveznosti do virov sredstev}} \%$$

Kazalnik prikazuje lastniški delež virov financiranja. Večja kot je vrednost kazalnika, več sredstev je financiranih z lastniškim kapitalom. Večja vrednost kazalnika tako pomeni večjo varnost naložb upnikov in stabilnost donosov lastnikov. Previsoka vrednost tega kazalnika pa lahko po drugi strani pomeni neracionalno financiranje sredstev. Prav tako je pri preučevanju kakovosti finančne strukture nujno upoštevati stroške lastniškega in stroške dolžniškega kapitala.

- Delež dolgov v virih sredstev

$$\text{delež dolgov v virih sredstev} = \frac{(\text{dolgoročne obveznosti} + \text{kratkoročne obveznosti}) \times 100}{\text{obveznosti do virov sredstev}} \%$$

Kazalnik pojasnjuje kolikšen delež sredstev je gospodarska družba financiralo z dolžniškim kapitalom. Večja vrednost kazalnika predstavlja večje tveganje za naložbe upnikov. Za dodatno presojo je potrebno upoštevati tudi pojasnila pod zap. št. 1.

- Kapitalska pokritost stalnih sredstev in zalog

$$\text{kapitalska pokritost stalnih sredstev in zalog} = \frac{\text{kapital}}{\text{stalna sredstva} + \text{zaloge}}$$

Iz kazalnika je razvidno, v kakšnem obsegu so stalna sredstva in del gibljivih sredstev financirana z lastniškim kapitalom. V primeru, da stalna sredstva in del gibljivih sredstev gospodarska družba v celoti financira z lastniškim kapitalom, bo vrednost kazalnika večja od 1, kar zagotavlja večjo varnost upnikov. Če je vrednost kazalnika manjša od 1, pomeni, da gospodarska družba del najmanj likvidnih sredstev financira z dolžniškim kapitalom. V tem primeru gospodarska družba ne sledi zlatemu bilančnemu pravilu, kar pa nujno ne pomeni tudi ekonomske neučinkovitosti.

Kazalniki plačilne sposobnosti

Plačilna sposobnost je sposobnost gospodarske družbe, da ob roku zapadlosti poravnava svoje obveznosti in je tesno povezana z likvidnostjo sredstev, s katerimi razpolaga gospodarska družba. Temeljni pogoj za zagotavljanje plačilne sposobnosti gospodarske družbe in uspešnosti poslovanja je, da ima gospodarska družba primerno strukturo sredstev ter primerno dinamiko pretvarjanja teh sredstev iz ene oblike v drugo (iz nelikvidne oblike v likvidno in obratno).

- Dolgoročna pokritost dolgoročnih sredstev in zalog

dolgoročna pokritost dolgoročnih sredstev in zalog =
$$\frac{(\text{kapital} + \text{dolgoročne rezervacije} + \text{dolgoročne obveznosti})}{(\text{dolgoročna sredstva} + \text{zaloge})}$$

Kazalnik kaže dolgoročno financiranje dolgoročnih sredstev in zalog. Če je vrednost kazalnika večja oziroma enaka 1, je upoštevano zlato bilančno pravilo, kar pomeni, da gospodarska družba z dolgoročnimi viri financira dolgoročna sredstva in zaloge. V primeru, ko je vrednost kazalnika manjša od 1, je za presojo morebitne plačilne nesposobnosti potrebno upoštevati še dodatne dejavnike, kot so stabilen in zadosten denarni tok, sposobnost pretvarjanja sredstev iz nelikvidne v likvidno obliko, ipd.

- Kratkoročna pokritost kratkoročnih obveznosti (Kratkoročni koeficient)

kratkoročna pokritost kratkoročnih obveznosti =
$$\frac{\text{kratkoročna sredstva}}{\text{kratkoročne obveznosti}}$$

Kazalnik izraža pokritost kratkoročnih sredstev s kratkoročnimi viri. Kot kratkoročna sredstva so upoštevane zaloge, kratkoročne terjatve iz poslovanja, kratkoročne finančne naložbe in denarna sredstva. Če je vrednost kazalnika večja od 1, potem gospodarska družba kratkoročna sredstva financira tudi z dolgoročnimi viri. Za presojo tega kazalnika je treba upoštevati tudi pojasnila pod zap. št. 1.

- Pospešena pokritost kratkoročnih obveznosti (Pospešeni koeficient)

pospešena pokritost kratkoročnih obveznosti =
$$\frac{\text{kratkoročna sredstva} - \text{zaloge}}{\text{kratkoročne obveznosti}}$$

Kazalnik kaže ali gospodarska družba najlikvidnejša sredstva financira s kratkoročnimi viri sredstev. Če je vrednost tega kazalnika večja od 1, gospodarska družba poleg zalog z dolgoročnimi viri financira tudi likvidnejša sredstva. Za presojo kazalnika je potrebno dodatno upoštevati

tudi pojasnila pod zap. št.1 in 2.

Kazalniki gospodarnosti

Kazalniki gospodarnosti (ekonomičnosti) so kazalniki poslovne uspešnosti in pojasnjujejo dosežene poslovne rezultate glede na vložene prvine poslovnega procesa.

- Celotna gospodarnost

celotna gospodarnost = $\frac{\text{skupni prihodki}}{\text{skupni odhodki}}$

Kazalnik najbolj nazorno odraža razkorak med doseženimi prihodki in prikazanimi odhodki. Gospodarska družba je poslovno uspešnejša, če je vrednost kazalnika večja od 1, pod pogojem, da hkrati izkazuje čisti dobiček. V tem primeru je gospodarska družba na euro skupnih odhodkov dosegla več kot euro skupnih prihodkov. Ko je obračunan davek od dobička večji od razlike med skupnimi prihodki in skupnimi odhodki, je lahko vrednost kazalnika prav tako pozitivna, čeprav gospodarska družba izkazuje čisto izgubo. Pri presoji tega kazalnika je potrebno še upoštevati kritje morebitne izgube iz preteklih let.

- Gospodarnost poslovanja

gospodarnost poslovanja = $\frac{\text{prihodki iz poslovanja}}{\text{odhodki iz poslovanja}}$

Kazalnik odraža razmerje med ustvarjenimi prihodki in povzročenimi odhodki iz poslovanja. Večja kot je vrednost kazalnika, uspešnejše je poslovanje gospodarske družbe, seveda pod pogojem, da izkazuje čisti dobiček. V primeru kazalnika manjšega od 1, gospodarska družba izkazuje negativni rezultat iz poslovanja.

- Čista dobičkovnost skupnik prihodkov

čista dobičkovnost prihodkov = $\frac{\text{čisti dobiček oz. čista izguba}}{\text{skupni prihodki}}$

Kazalnik kaže, koliko čistega dobička oziroma čiste izgube je bilo dosežene v skupnih prihodkih gospodarske družbe. Pri poslovno uspešnem gospodarski družbi, ki izkazuje čisti dobiček, je koeficient večji. Če je gospodarska družba poslovala z izgubo, je vrednost kazalnika negativna.

- Dobičkovnost poslovnih prihodkov

dobičkovnost poslovnih prihodkov = dobiček iz poslovanja oz. izguba iz poslovanja
/ prihodki iz poslovanja

Ta kazalnik kaže, kolikšen izid iz poslovanja gospodarska družba izkazuje na euro poslovnih prihodkov. Če gospodarska družba beleži večje poslovne odhodke kot je ustvarila poslovnih prihodkov, je vrednost kazalnika negativna. Indikator poslovno uspešnejše gospodarske družbe je tako čim višji pozitiven rezultat. Hkrati pa je potrebno opozoriti, da lahko gospodarska družba kljub pozitivni vrednosti tega kazalnika izkazuje čisto izgubo, v primeru negativnega finančnega in/ali izrednega izida.

- Čista dobičkovnost poslovnih prihodkov

čista dobičkovnost poslovnih prihodkov = čisti dobiček oz. čista izguba
/ prihodki iz poslovanja

Koeficient izkazuje dosežen čisti poslovni izid gospodarske družbe na euro doseženih poslovnih prihodkov. V primeru, da gospodarska družba beleži čisto izgubo poslovnega leta, ima kazalnik negativno vrednost. Če gospodarska družba izkazuje preneseno izgubo iz preteklih let, je primerneje upoštevati bilančni dobiček oziroma bilančno izgubo gospodarske družbe.

Večja kot je pozitivna vrednost kazalnika, bolj uspešna je gospodarska družba. Pri podrobnejši presoji uspešnosti poslovanja ter ugotavljanju dejavnikov, ki vplivajo na takšno poslovanje, pa je v tej povezavi primerno upoštevati še kazalnik čiste donosnosti kapitala (čista donosnost kapitala je zmnožek kazalnikov čiste dobičkovnosti prihodkov, proizvodnosti sredstev ter razmerja med sredstvi in kapitalom).

Kazalniki donosnosti

Kazalniki donosnosti pojasnjujejo produktivno moč gospodarske družbe, saj so, kadar gre za povečevanje produktivnosti gospodarske družbe in s tem za povečevanje njene ekonomske učinkovitosti, koeficienti večji. Kadar pa se koeficienti donosa zmanjšujejo, je nujno, da bo upadla tudi ekonomska učinkovitost gospodarske družbe.

- Proizvodnost sredstev

proizvodnost sredstev = skupni prihodki
/ povprečna sredstva

Kazalnik kaže na učinkovitost uporabe sredstev gospodarske družbe in

pove, koliko skupnih prihodkov je gospodarska družba dosegla na vsak euro obstoječih sredstev.

Čim večja je vrednost kazalnika, tem uspešnejša je gospodarska družba. Pri presoji kazalnika je potrebno upoštevati še kazalnik čiste dobičkovnosti skupnih prihodkov. Večja vrednost obeh kazalnikov namreč kaže na uspešnejše upravljanje s sredstvi (op. kazalnik čiste donosnosti sredstev).

- Čista donosnost sredstev

čista donosnost sredstev = $\frac{\text{čisti dobiček oz. čista izguba}}{\text{povprečna sredstva}}$

Ta kazalnik kaže, kako uspešno je poslovodstvo upravljalo s sredstvi. Razmerje pove, koliko čistega dobička oziroma čiste izgube je gospodarska družba izkazala na euro sredstev. Čim večja je vrednost kazalnika, tem uspešnejša je gospodarska družba.

Kazalnik čiste donosnosti sredstev se lahko interpretira tudi kot zmnožek kazalnika proizvodnosti sredstev in čiste dobičkovnosti prihodkov. V primeru, ko gospodarska družba izkazuje čisto izgubo, je vrednost kazalnika negativna.

- Čista donosnost kapitala

čista donosnost kapitala = $\frac{\text{čisti dobiček oz. čista izguba}}{\text{povprečni kapital}}$

Čista donosnost kapitala je eden najpomembnejših in najpogosteje uporabljenih kazalnikov pri presojanju uspešnosti upravljanja s premoženjem gospodarske družbe.

Kazalnik pove, koliko čistega dobička / izgube je gospodarska družba ustvarila na euro vloženega kapitala. Vrednost kazalnika je negativna, v kolikor gospodarska družba izkazuje izgubo.

Večja vrednost kazalnika pomeni poslovno uspešnejšo gospodarsko družbo, vendar pa po drugi strani lahko višji rezultat pomeni večje tveganje na račun velikega zadolževanja gospodarske družbe.

Pri presojanju doseganja podobne donosnosti kapitala različnih poslovnih subjektov, je nujno upoštevati donosnost kapitala, kot zmnožek kazalnikov čiste dobičkovnosti prihodkov, proizvodnosti sredstev ter razmerja med sredstvi in kapitalom.

Kazalniki produktivnosti in dohodkovnosti

S produktivnostjo merimo razmerje med količinsko izraženimi učinki in količinami prvin poslovnega procesa, ki so bile uporabljene. Kot prvino

poslovnega procesa najpogosteje upoštevamo le en variabilni input, to je delo (število ur, število zaposlenih, ipd.). Večji kot je kazalnik produktivnosti, bolj učinkovito so izkoriščene prvine poslovnega procesa, torej variabilni input.

- Prihodki na zaposlenca

prihodki na zaposlenca = $\frac{\text{skupni prihodki v EUR}}{\text{povprečno število zaposlenih}}$

Kazalnik kaže, koliko skupnih prihodkov na zaposlenega je gospodarska družba ustvarila v opazovanem letu. Večji rezultat kazalnika kaže na poslovno uspešnejšo gospodarsko družbo.

- Dodana vrednost / izguba na substanci na zaposlenega

dodana vrednost oz. izguba na substanci na zaposlenega =
(kosmati donos iz poslovanja - stroški blaga, materiala in storitev -
drugi odhodki iz poslovanja V EUR)
 $\frac{\text{povprečno število zaposlenih}}$

Dodana vrednost je osnovni ekonomski indikator in temeljno merilo gospodarske aktivnosti ter uspeha. Vsebinsko pomeni novoustvarjeno vrednost, ki jo je gospodarska družba ustvarila v enem letu. Negativno dodano vrednost imenujemo izguba na substanci.

Kazalnik dodane vrednosti na zaposlenca izkazuje, kolikšna je povprečna novoustvarjena vrednost na zaposlenca. Večja vrednost kazalnika družbe, ob izkazovanju dobička, pomeni večjo kakovost poslovnih učinkov (proizvodov in storitev) ter tako uspešnejše gospodarska družba.

- Čisti poslovni izid na zaposlenca

čisti poslovni izid na zaposlenca = $\frac{\text{čisti dobiček oz. čista izguba}}{\text{povprečno število zaposlenih}}$

Kazalnik izkazuje znesek čistega dobička oziroma izgube na zaposlenca. Pri presoji kazalnika je potrebno upoštevati ali gospodarska družba izkazuje preneseno izgubo. V tem primeru je pri računanju kazalnika smiselno namesto čistega dobička upoštevati postavko bilančnega dobička oziroma izgube (T 195 oziroma T 196). Vrednost kazalnika je negativna, v kolikor gospodarska družba izkazuje čisto izgubo.

- Povprečna mesečna plača na zaposlenca

povprečna mesečna plača na zaposlenca = $\frac{\text{plače glede na število mesecev poslovanja}}{\text{povprečno število zaposlenih}}$

Rezultat kazalnika prikazuje povprečno mesečno plačo zaposlenca v

gospodarski družbi. Presoja kazalnika je smiselna v povezavi z ostalimi kazalniki poslovanja.